

- ¹⁸ Codex Euricianus 286. : "Venditio per scripturam facta plenam habeat firmitatem. Si etiam scriptura facta non fuerit, datum praetium testibus conprobatur, et emptio habeat firmitatem. Venditio, si fuerit violenter extorta, id est aut metu mortis aut per custodiam, nulla valeat ratione." (in: Leges Visigothorum, MGH LL. nat. Germ. 1. szerk. Zeumer p. 8.)
- ¹⁹ Lex Visigothorum II.5.2 Antiqua: „De pactis et placitis conscribendis. Pacta vel placita, que per scripturam iustissime hac legitime facta sunt, dummodo in his dies vel annus sit evidenter expressus, nullatenus immutari permittimus.” (Zeumer p. 79.)
- ²⁰ Codex Euricianus 296.: "Si pars pretii data est, pars promiss, non propter hoc venditio facta rumpatur; sed si emtor ad placitum tempus non exhibuerit praetii reliquam portionem, pro parte, quam debet, solvat usuras; nisi hoc forte convenerit, ut res vendita reformetur." (Zeumer p. 9.)
- ²¹ Erről bővebben lásd: Max Kaser: Das römische Privatrecht 2 (München 1975. pp. 387–388.); Otto Stobbe: Zur Geschichte des deutschen Vertragsrechts (Leipzig 1855. p. 50.), Ernst Levy: Weströmisches Vulgarrecht. Das Obligationrecht (Weimar 1956. pp. 232–233); Werner Ogris, Art. arrha, (in: HRG 1, Sp. 230.); Visky Károly: Spuren der Wirtschaftskrise der Kaiserzeit in den römischen Rechtsquellen (Bonn–Budapest 1983. pp. 123–141.); Rudolf Hübner: Grundzüge des deutschen Privatrechts (Leipzig 1930. pp. 535–536); Otto von Gierke: Deutsches Privatrecht 3 (München–Leipzig 1917. pp. 365–366); Andreas Heusler: Institutionen des deutschen Privatrechts I (Leipzig 1886. pp. 84–85).
- ²² Lex Baiuvariorum XVI.10, (in: MGH LL. nat. Germ 5.2. Hannover, 1926. szerk. Ernst Frhr. von Schwind pp. 438–439)
- ²³ Leges Visigothorum (Zeumer im. p. 9.)
- ²⁴ Leges Visigothorum (Zeumer im. p. 219.)
- ²⁵ Fritz Pringsheim: The Greek Law of Sale (Weimar 1950. p. 328.)
- ²⁶ Levy: Weströmisches Vulgarrecht (p. 234.)
- ²⁷ vö. Otto von Gierke: Schuld und Haftung im älteren deutschen Recht insbesondere die Form der Schuld und Haftungsgeschäfte (Untersuchungen zur Deutschen Staats- und Rechtsgeschichte 100., Breslau 1910. pp. 346–347)
- ²⁸ Ezt a következtetést Zeumer vont a le, amikor az általa szerkesztett Leges Visigothorum 549. oldalán a tárgyszavak között felveti: „praetium = res vendita?”
- ²⁹ Stobbe: Zur Geschichte des deutschen Vertragsrecht, p.54.
- ³⁰ von Gierke: Schuld und Haftung, p. 346. és Ogris, Art. arrha, in: HRG 1, Sp. 230.
- ³¹ Codex Euricianus 296., lásd feljebb.
- ³² ERNST LEVY: West Roman Vulgar Law. The Law of Property (Philadelphia 1951. p. 160.) Ebben a Breviarium szövegeire emlékeztet, ahol a „definitio pretii” egy adásvétel megkötését jelöli: Lex Romana Visigothorum Codex Theodosianus Interpretatio III,1,1; III,1,4; Gai Epitomae II,9,14. (Berlin 1962. szerk. Gustav Friedrich HAENEL pp. 72–73. és pp. 334–335.; vö. Formulae Visigothicae 11, MGH Formulae 580.és k.o.). Ehhez kapcsolódóan utalok arra, hogy a korábban bemutatott Codex Euricianus 297-ben a megállapodás a resre, azaz a vétel tárgyára vonatkozik.
- ³³ von Heusler: im. pp. 84–85.
- ³⁴ A Codex Euricianus 296.-ban található fizetési szabályozást azáltal kell megkülönböztetnünk az arrha-szabályoktól, hogy a Codex Euricianus 296.-ban a vétel tárgyát már átadták a vevőnek.
- ³⁵ Ernst Levy: Reflection on the first „reception” of Roman law in Germanic States, (Gesammelte Schriften I. Köln–Graz 1941. p. 202.)

Az 1804. március 21-én kiadott Code civil des Français az 1803. márciusa és 1804. márciusa között megszavazott 36 törvényt foglalja magába, egyben a megelőző idők királyi rendeleteinek, helyi szokásjogi rendelkezéseinek hatályon kívül helyezésével a magánjog kodifikációját valósította meg.¹ Nem csupán egy 2281 cikkből álló törvénykönyvről, hanem szerkezetében három önálló részre tagozódó koherens egységet megvalósító kódexről van szó.²

A Code civil fogalmazói és első kommentátorai a kódex szellemiségét igyekeztek felszínre hozni, vagyis feltárni a munka valódi természetéből eredő, a technikai szerkesztés alatt rejlő jogpolitikai és jogbölcseleti elveket.³ Kihasnálva a kodifikáció szimbolikus erejét, a fogalmazók a Code történetét is kifejezésre kívánták juttatni, mely valójában a Portalis által írt Discours préliminaire-ben öltött testet.⁴ Miként Portalis maga is kifejtette, a Code civil valójában a kompromisszumok kódexe, hiszen az írott jog és a szokásjog között felhalmozódó feszültséget teljes mértékben feloldotta, és egyben az ország északi és déli részén élő és működő jogászok között minden ellentétet és vitát megszüntetett.⁵ E szakszerűen elkészített mestermunka⁶ vonatkozásában Portalis kifejti, hogy a Code civil az ancien droit és a forradalmi jogalkotás középútján foglal helyet, azonban az ancien régime és a forradalmi örökség jogi hagyományából csak a legkiválóbbakat használja fel.⁷ E körben hosszasan vitázik arról, hogy a Code civil inkább tekinthető reakciónak, mint forradalminak, vagy éppen fordítva; a kérdés megítéléséhez a Code egyes részeit

Takács Tibor

A Code civil történeti és doktrinális értelmezése

külön kell vizsgálni.⁸ Az 1804-ben kiadott eredeti szöveg teljes mértékben ellentétben áll a Cambacérés által a forradalom időszaka alatt elkészített javaslatokkal.⁹

A Code civil jelentőségét a napóleoni kor jogának fényében ítélni lehet meg a legteljesebben. A magánjogi kódex kidolgozása alatt a konzuli kormányzat a büntetőjog, a polgári eljárásjog és a kereskedelmi jog¹⁰ szabályainak kodifikálására irányuló munkálatokra is megbízást adott.¹¹ Tekintve, hogy az elsődleges cél a magánjog kódexének megalkotása volt, minden más jogterületen megvalósítandó kodifikáció csak másodlagos szerepet kapott, és valójában csak a Császárság időszaka alatt válhatott valóra.¹²

1814–1848 között a politikai berendezkedés gyakori változása ellenére, csupán a Code civil néhány rendelkezését módosították.¹³ Egy újonnan alkotott és szakralizált kódex¹⁴ tekintetében minden jogász szükségét érezte egy szövegkritikai magyarázatnak, vagyis a szöveget pontosan követő magyarázatnak.¹⁵ Az exegetikai módszerben a törvénnyel azonosított jog megismerésének egyetlen eszközét látták, míg a jelzett időszakban felmerült a történeti, dogmatikai és exegetikai módszer

rek együttes alkalmazásának lehetősége is, mely a Code civil-t meghaladó magánjog felfogásához vezetett. A kódex megjelenése magával hozta egy új jogi iskola kialakulását, kifejlesztve az értelmezés új módszereit és alapelveit.¹⁶ Ezen alapokon kialakult exegetikai módszer szerint minden jog csak a törvényben lelhető fel, melynek magyarázata és értelmezése során legfeljebb – a törvény szigorú betűjén túl – a törvényalkotói szándék felkutatása¹⁷ és napvilágra hozatala a megengedett.¹⁸

A Konzulátust követően a Code civil magyarázatához¹⁹ szervesen hozzájárult a jogi oktatásban történő megjelenése is. Az 1804. március 13-ai törvény az állam számára biztosította a jogi oktatás monopóliumát, melynek valós okát abban kell keresnünk, hogy ezáltal kívánta Napóleon a kódexek gyakorlati alkalmazását megvalósító jogászok, ügyvédek, bírák szervezett képzését megteremteni.²⁰ E törvény előírta – a hároméves jogi licenciátus keretében – a következő öt tárgy oktatását: francia magánjogot a Code civil által felállított rendszerben, a római jogot a francia joggal kapcsolatos vonatkozásában, a természetjogot, a közjogot a közigazgatási joggal való kapcsolatában, valamint a büntető anyagi és eljárási jogot. E napóleoni, jogi oktatási rendszer²¹ egészen az 1880-as évekig érvényben maradt, annak ellenére, hogy számos miniszteri határozat következtében új tárgyak is bevezetésre kerültek. Az oktatás módszerét tekintve a hagyományként őrzött elveket folytatták; az oktató a diák számára lediktálta az óra anyagát, majd ezt követően szóbeli magyarázatokat tartott. Annak ellenére, hogy a tanárok nem követték a Code civil pontos rendjét, általában mégis tisztán exegetikai módszer alapján oktattak; kiválóan jelzi ezt Bugnet professzor kijelentése, amely szerint: „Nem ismerem a magánjogot, csupán a Code Napóleon-t oktatom.”²²

A befejezett kodifikációt követően Portalis²³ felhívta a bírákat a Code civil-nek a „tantételek útján történő”²⁴ értelmezésére. A Code 5. cikke kifejezetten megtiltotta ugyan a bíróságok számára, hogy általános és a jogszabálynak megfelelő rendelkezéseket alkossanak, de a 4. cikk biztosította a bírák számára azt, hogy a törvény hallgatása, homályossága vagy éppen elégtelensége, hiányossága esetén ítélkezzen. Ennek ellenére azonban a bírák nem rendelkeztek teljes felhatalmazással a jogszabályi rendelkezés értelmezésére.²⁵

Figyelemre méltó, hogy az exegetikai módszert még a Code megfogalmazói sem láthatták előre.²⁶ Utaljunk itt a Portalis munkájában elmondottakra, amelyben a szerző deklarálja, hogy a törvényalkotó nem tud és nem is akar mindent előre látni és meghatározni.²⁷ Álláspontja szerint még a legkiválóbb törvények sem rendelkezhetnek az adott jogág összes felmerülő kérdéséről, a törvény hézagai és hiányosságai pedig az idő előrehaladtával, valamint a törvény egyre gyakoribb alkalmazásával csak szaporodnak. Portalis szerint az értelmező feladata az, hogy a joghézagokat kitöltse és a törvény hallgatása esetén magyarázatot adjon. Az exegetikai módszer kialakulásához az ésszerűség vezetett, hiszen alapjában véve a Code civil ugyanolyan mint bármelyik más törvény, annak ellenére, hogy szabályozási területe széle-

sebb, formájában logikusabb felépítési rendszert követ, de végeredményben ugyanazon értelmezési elveknek van alárendelve.

Érthető, hogy a kodifikáció „másnapján” a jogászok tevékenysége eltért a megelőző korszaktól; szükséges volt az új kódex tanulmányozása, részleteiben történő vizsgálata, a magánjog intézményei működésének felismerése,²⁸ valamint az, hogy a jogászok elfogadják, hogy a törvénytörvény magyarázata uralkodjon a jogtörténet eme egyik legterjedelmesebb és legteljesebb produktumán.²⁹

A bírák azonban nem kezdték azonnal a Code civil betűit értelmezni, ugyanis egy adott törvényhely jelentésének felkutatása érdekében nem csupán a törvénytörvényt vették alapul, hanem visszatértek az előkészítő munkákhoz, a törvényalkotói szándék megismeréséhez és magyarázatához, az erkölcsöz, valamint a természeti jog alapelveihez. Ilyen alapon született meg – a Code civil megjelenését követő első években – az a valódi jogalkalmazói gyakorlat, amely merészen és néha vakmerően lép fel a törvénytörvény magyarázat igényével.³⁰

Közvetlenül a Code civil kiadását követően megjelent munkák szándéka nem az volt, hogy magyarázó céllal lépjenek fel a kodifikált magánjog szabályaira vonatkozóan, hanem azt szövegelemzés segítségével – az előkészítő munkákhoz szorosan kapcsolódva – megismertessék a jogásztársadalom tagjaival.³¹ E vonatkozásban, 1804–1805 között jelent meg Cotellet Méthode du droit civil, és Perreau Principes généraux du droit civil című munkája.³² 1805-től kezdődően jelentek meg azok a művek, amelyekhez szerzőik saját véleményüket is csatolva már kifejezetten magyarázó céllal léptek fel. Ebben az időszakban jelent meg az Államtanács főtitkárának – Locré – hatkötetes munkája Esprit du Code Napóleon címmel, amelyben a Code civil első könyvének szabályait magyarázza, kiemelve, hogy a kódex megteremtette a rendet a magánjog területén, valamint „visszavezet a valóban kiemelkedő idők gondolati eszméihez.”³³ 1805-ben jelent meg Maleville – a Code civil fogalmazói egyikének – négykötetes munkája Analyse raisonnée de la discussion du Code civil címmel, melyben a szerző nem ad pontos leírást az Államtanács ülésein, a Code civil tárgyalásakor felvetődött vitákról, csupán a házasság felbontására, a házasságon kívül született gyermek jogállására, valamint a megerősített atyai hatalomra vonatkozóan kialakított álláspontját igyekezett megvédeni.³⁴ A szerző magyarázatának alapjául a Code civil előkészítői munkáit vette, mely anyagok addig még nem kerültek teljes egészükben megjelenésre.³⁵

Az előzőektől teljesen ellentétes felfogást képviselt Flandria parlamentjének volt tagja, az Alkotmányozó Gyűlés munkálataiban aktív szerepet vállaló egykori ügyvéd, Merlin de Douai, aki a Konvent időszaka alatt, a törvényelőkészítői munkákban kiemelkedő elismerést szerzett magának.³⁶ Az Első Konzul a Semmitőszék főügyészének nevezte ki. Ez lehetőséget biztosított számára a bírói fórum joggyakorlatának erős befolyásolására. Ezzel párhuzamosan a Guyot által szerkesztett

Répertoire de jurisprudence címmel, 1784–1785 között kiadott munkát frissítés alá vette; e feladat nem volt számára idegen, hiszen már az eredeti munkálatok során, Guyot irányítása alatt is tevékenyen részt vett az ancien régime utolsó éveiben. Az aktualizálás következményeként három kiadást jelentetett meg 1807–1808, 1827–1828, valamint 1815–1830 között. E munkával egyidejűleg – 1803–1830 között – a Code civil több száz cikkét betűrendbe szedve, minden egyes törvényhelyhez magyarázatot fűzött, külön kiemelve az adott szakasz szokásjogi és római jogi eredetét, illetve idézve a Semmítőszék vonatkozó döntéseinek legfontosabb elemeit.

A magánjogot oktatók – előadásai anyagát írásban terjesztve – megteremtették annak lehetőségét, hogy a Code civil-t didaktikai szempontból magyarázzák.³⁷ Az ancien régime ideje alatt jogi tanulmányait folytató, és 1790-ben egyetemi tanárrá kinevezett, megrögzött királypárti, Delvincourt nevéhez kapcsolódik a Code civil oktatásának megalapozása 1805-ben Párizsban.³⁸ 1808-ban tette közzé a francia jog professzorainak hagyományait követve *Institutes de droit civil français* címmel munkáját, melyet továbbfejlesztve, *Cours de droit civil* címmel három alkalommal is (1808, 1813, 1824) megjelentetett. E munka a Code civil valóságos kommentárjának tekinthető, hiszen minden egyes cikkhez magyarázatokat és a vonatkozó legfontosabb bírói döntések kivonatát fűzi, azonban valójában a korszak módszerét követő, a saját egyetemi diákjainak, az egyetemi előadásokon lediktált jegyzetek összefoglalásának tekinthető.³⁹ Delvincourt nem terjeszkedett túl a szigorú értelemben vett magyarázaton; a munka egyáltalán nem szentelt teret a történelmi kialakulásnak, kivéve néhány római jogi utalást, valamint hivatkozásainak nagy részét az ancien régime legkiemelkedőbb jogászainak munkái teszik ki, így többek között gyakran tesz utalást Domat, Lebrun, Ricard és Pothier gondolataira és álláspontjára.⁴⁰ 1825-ben jelent meg Duranton 22 kötetes kommentárjának első kötete, amely hamar átveszi elődje munkájának a jogtudomány irodalmában elfoglalt helyét. Nem utasíthatjuk vissza azt a megállapítást, hogy Delvincourt világos és precíz magyarázatokat adott a Code civil vonatkozásában; azonban ez a világosság és egyszerűség a problémák leegyszerűsítéséhez vezetett, ugyanis számára – filozófiai értelemben – minden egyszerűnek tekinthető, mert a természetjog minden problémára megoldást talál.⁴¹

A Code civil-re vonatkozó nagyívű munkák közül két professzor értekezése említhető meg, mindketten a jogi fakultások dékánjai, akik az ancien régime időszaka alatt kezdték pályafutásukat. A kodifikációt megelőzően közel ötven évvel született Toullier és Proudhon – előbbi a Rennes-i, utóbbi a Dijon-i jogi kar első embereként – az ancien droit és a kodifikáció során megteremtett törvénykönyv szabályai közötti kapcsolatokat igyekeztek feltárni és közreadni. Toullier 1778-ban kezdte tanári pályafutását a Rennes-i egyetemen, majd a jogi kar megalakulása évében egyetemi tanári kinevezést kapott.⁴² 1811-től kezdődően – folyamatos jelleggel jelentette

meg – *Droit civil français suivant l'ordre du Code civil* címmel, 15 kötetből álló munkáját, amely életében négy kiadást ért meg.⁴³ E hatalmas terjedelmű alkotást az 1855-ben államtanácsosnak kinevezett, 1869–1870 között igazságügyminiszteri tisztséget betöltő, majd 1870-től szenátorként működő Jean-Baptiste Duvergier folytatótt és egészített ki.⁴⁴ Toullier, mint az ancien droit-ba és a természetjogi iskola örökségébe került kutató jelenik meg, aki igen gyakran Grotius-ra, Pufendorf-ra, Wolff-ra és Heineccius-ra hivatkozik, és aki teljes természetességgel forgatta és használta munkái során a római jogot, a szokásjogot és az ancien régime bírói joggyakorlatát. Rövid emlékeztetővel utal az egyes jogintézmények előtörténetére. Az ancien droit és a bírói döntések, számára csupán mint argumentumok jelennek meg. Nem félt összekötni a politikát és a magánjogot, kifejezve hűségét a szabadságeszmékhez és a nemzeti szuverenitáshoz; helyeselte a Code civil családra vonatkozó rendelkezéseit, ugyanakkor óvatosan nyilatkozott a házasság felbontásának kérdéséről, valamint a házasságon kívül született gyermek helyzetéről.⁴⁵ A felelősségre vonatkozó szabályokat igen terjedelmesen elemzi, egyben az életbiztosítás tekintetében haladó álláspontot foglalt el. Jognaturalista felfogásának következményeként túlhaladt a Code civil tisztán exegetikai magyarázata szűk keretein.

Az ancien droit időszaka alatt tanult, majd a forradalom idején tanári kinevezést kapott Jean-Baptiste-Victor Proudhon, Toullier felfogásával ellentétben, magyarázatait nem egységes rendszerben, hanem egyes részekre bontva – a Code civil egyes fejezeteinek megfelelően – különálló, egymástól független munkákban jelentette meg. Az 1809-ben megjelent *Traité de l'état des personnes* című munkája⁴⁶ a személyek jogának magyarázatát foglalja magába, az 1823–1827 között íródott *Traité des droits d'usufruit, d'usage et de superficie* a hasznélvezet, a használat és a mezőgazdasági földterületre vonatkozó szabályok magyarázatát adja. E sorba illeszkedik az 1839-ben kiadott *Traité du domaine de propriété*, mely a tulajdonjog szabályainak magyarázatára vonatkozik.⁴⁷ Elutasította azt az elképzelést, amely szerint a magánjog területére eső új jogalkotáson kellene dolgozni akkor, amikor a joggyakorlat még teljesen kifejtetlen, egyben elvetette annak lehetőségét, hogy a Code civil rendelkezéseit a római jogon vagy a szokásjogon alapulva kell magyarázni, mely biztosítja, hogy e „hallhatatlan remekmű” ne kerülhessen veszélybe. Tekintve, hogy Proudhon egyetemi tanári pályafutása a forradalomtól datálható, esetében az exegetikai módszer alapelvei teljes egészükben megfigyelhetők. A Code civil-re, mint teljes egészében új korpuszra tekint, melyet csak magában – a történelmi, a római jogi és a szokásjogi előzmények teljes figyelmen kívül hagyásával – lehet magyarázni. Az értelmezőnek távol kell tartania minden gazdasági és társadalmi megfontolást, mely magában a szövegben nem lelhető fel, és minden olyan megoldást is el kell utasítania, amely nem a törvényhozói akarat kifejeződése. Álláspontja szerint, ha a törvény szövege nem

teljes vagy hallgatásba vonul, a hiba az értelmező személyében van. Ha a törvényszöveg hallgatag azon személy számára, aki csak könnyedén olvassa, akkor az elvek, amelyeket felállított, ékesszólóak azon személy számára, aki ezen elvekről elmélkedik.⁴⁸ Munkáinak fényében, Proudhon-t mindenképpen az exegetikai módszer egyik első apostolának tekinthetjük.

A Toullier által meghatározott utat követte a római jogon nevelkedett Alexandre Duranton (1783–1866), aki elsőként készítette a Code civil teljes terjedelmére vonatkozó magyarázatot. Az 1820 és 1856 között Párizsban egyetemi tanárként működő Duranton pályafutásának egészét a magánjog, oktatási szempontok szerinti lehető legtisztább bemutatásának szentelte.⁴⁹ E feladatvállalás eredménye már 1825-ben kézzelfoghatóvá vált, amikor kiadásra került az összesen 22 kötetből álló Cours de droit français suivant le Code civil című munkája, amely hosszú időre a joghallgatók által legtöbbet forgatott kommentár maradt. Annak ellenére, hogy számára a törvény „a jog legfőbb elemeként”⁵⁰ jelent meg, bizonyos esetekben elismeri a szokásjog és a joggyakorlat szerepét, azzal a feltétellel, ha azok igazságtalan törvényhely felülvizsgálatára irányulnak; így látja – többek között – lehetségesnek, hogy bizonyos személyek – mint például az analfabéta nők – valóságos személyi állapotára vonatkozóan kedvezőbb helyzetet teremthessen. Ezzel a módszerrel Duranton igyekezett mérsékelni a Code civil-nek a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó szigorú szabályait. Az általa meghatározott módszert folytatta Antoine-Marie Demante (1789–1859), aki 1821–1856 között Párizsban egyetemi tanárként magánjogot oktatott. A La Thémis jogi szakfolyóiratban kezdte el publikálni Cours analytique de droit civil címmel írt munkáját, amelyet 1849-ben három kötetbe foglalva külön munkában is megjelentetett, és amelyet – halálát követően – Colmet de Santerre, további hat kötettel kiegészítve, ismételt kiadott. Duranton-hoz hasonlóan Demante is a törvényszöveg magyarázatát a törvényhozói szándék felkutatásával kapcsolta össze.

A Duranton-t követő jogászgeneráció egyik kiemelkedő alakja az 1805-ben született Auguste Valette, aki már nagyon fiatalon – mindössze 35 évesen – egyetemi tanári kinevezést kapott, majd ezt követően több mint negyven éven át a párizsi egyetem jogi karán oktatott. A liberális párt tagjaként aktív szerepet vállalt a II. Köztársaság politikai életében, hiszen mind az Alkotmányozó Gyűlésben, mind pedig a Törvényhozó Gyűlésben ülésezett. 1846-ban jelent meg Traité des hypothèques című munkája, majd ezt követte a Cours de Code civil, amelynek első kötete – 1872-ben – a személyek jogának ma-

gyarázatát adta, míg az 1879-ben megjelent második kötet a tulajdonjog szabályait magyarázta.⁵¹

Életműve alapján mindenképpen a Toullier-i módszer követőjének⁵² kell tekinteniünk az 1795-ben született Raymond-Théodore Troplong-ot, annak ellenére, hogy pályafutása nyílt szakítást jelent az előzőekben tárgyalt magánjogi tanárok életpályájával.⁵³ Önmagát segítség nélkül képző Troplong a közigazgatásban talált állást, majd 1819-ben a bírói karba lépett Korzika szigetén. Ezt követően főügyész Nancy városában, majd a Júliusi monarchia után – egészen pontosan 1832-től – e város bíróságának elnöke, 1835-ben a Semmitőszék tanácsosa, 1846-ban a francia felsőház tagja. Bonaparte Lajos a Párizsi fellebbviteli bíróság elnökévé nevezte ki, aktív szerepet vállalt az 1852. évi alkotmány kidolgozásában, a Szenátus tagja, valamint a Második Császárság majdnem teljes időszaka alatt (1852–1869) a Semmitőszék elnöke.⁵⁴ Amellett, hogy több cikket jelentetett meg a Revue Wolowski-ban, folyamatosan közzétette a Code civil harmadik könyvének egyes tárgyköreibe eső magyarázatait: így 1834-ben jelent meg az adásvételre, 1835-ben az elbirtoklásra, 1840-ben a cserügyletre és a bérletre, 1845-ben a kölcsönre vonatkozó munkája, melyeket 1850-ben a házassági szerződésre, valamint 1855-ben az ajándékozásra és a végrendeletekre vonatkozó művei követtek. Troplong munkásságának valódi értéke azonban módszerében és a jogról alkotott elképzelésében lelhető fel. A törvény szövegét „egyfajta tájolóként” értelmezve, gyakran utalt római jogi forrásokra, sőt az ancien droit egyes rendelkezéseit is szívesen idézte. Többször utal a Code civil „ragyogó egyszerűségére,” „filozófiai tökéletességére,” ugyanakkor a kodifikáció „vak csodálójá”-nak nevezi saját magát; annak ellenére, hogy magyarázataiban kiemelkedő szerepet kívánt juttatni a bírónak, bizalmatlannak mutatkozik a joggyakorlattal szemben, melyre mint az „igazság és a hibák széles arzenáljára” tekintett.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az exegetikai iskolához tartozó jogászok a Code civil szövegét tekintették munkájuk alapjának; nézetük szerint minden jogi probléma megoldása a kifejezett vagy rejtett törvényalkotói akaratban lelehető fel. A bírói jogalkalmazásnak a kódex szövegén kell alapulnia, azon semmilyen esetben sem terjedhet túl. Az első magyarázók a törvénykönyv betűiben keresték az alkotók akaratát, munkásságuk csúcspontja a 19. század közepére tehető, majd ezt követően a joggyakorlat és a társadalmi szükségletek vezettek e módszer elhagyásához, egyre gyakrabban és nyíltabban követelve a kódex módosítását.

Jegyzetek

¹ Arnaud, André-Jean: Les origines doctrinales du Code civil français, (Párizs, 1964, 38. p.)

² Fenet: Naissance du Code civil, (Párizs, 1989, 23. p.)

³ Halpérin, Jean-Louis: Histoire du droit privé français depuis 1804, (Párizs, 1996, 16. p.)

⁴ Portalis, Frédéric (szerk.): Discours, rapport et travaux inédits sur le Code civil, (Párizs, 1844, 95. p.)

⁵ Idézi Fenet: Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil, (Párizs, 1827, 120. p.)

⁶ Halpérin im. 20. p.

⁷ Halpérin im. 20. p.

⁸ Kan, J. van: Les efforts de codification en France, (Párizs, 1929, 344. p.)

⁹ Bár Portalis többször elismerően nyilatkozott Cambacérés

- munkásságáról – Sévin: Étude sur les origines révolutionnaires des Codes napoléon, (Párizs, 1879, 109. p.)
- ¹⁰ Ebben a tekintetben lásd különösen Lyon-Caen: De l'influence du Droit commercial sur le Droit civil depuis 1804, in: Lévy-Bruhl (szerk.): Le Code civil. 1804–1904. Livre du centenaire, (Párizs, 1904, 205–224. p.)
- ¹¹ Halpérin im. 35. p.
- ¹² Fierro-Guillard-Tulard: Histoire et dictionnaire du consulat et de l'empire, (Párizs, 1995, 635. p.)
- ¹³ Larnaude: Le code civil et la nécessité de sa Révision, in: Lévy-Bruhl (szerk.): Le Code civil. 1804–1904. Livre du centenaire, (Párizs, 1904, 901–934. p.)
- ¹⁴ Perouse, Honoré: Napoléon Ier et les lois civiles du consulat et de l'empire, (Párizs, 1866, 321–328. p.)
- ¹⁵ Charmont-Chausse: Les interprètes du Code civil, in: Lévy-Bruhl (szerk.): Le Code civil. 1804–1904. Livre du centenaire, (Párizs, 1904, 133. p.)
- ¹⁶ Arnoud, André-Jean: Essai d'analyse structurale du Code civil français, (Párizs, 1973, 16. kötet, 16. p.)
- ¹⁷ Geny, François: Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif, (Párizs, 1954, 293. p.)
- ¹⁸ Gaudemet im. 11. p.
- ¹⁹ Alvarez, Alexandre: Une nouvelle conception des études juridiques et de la codification du droit civil, (Párizs, 1904, 168–185. p.)
- ²⁰ Halpérin im. 49. p.
- ²¹ Savatier, René: L'art de faire les lois. Bonaparte et le Code civil. (Párizs, 1927, 3. p.)
- ²² Idézi Halpérin im. 50. p.
- ²³ Leroy, Maxime: L'esprit de la législation napoléonienne, (Párizs, 1898, 70. p.)
- ²⁴ Halpérin im. 52. p.
- ²⁵ Charmont-Chausse im. 136. p.
- ²⁶ Gaudemet im. 9. p.
- ²⁷ Gaudemet im. 10. p.
- ²⁸ Gény im. 305. p.
- ²⁹ Alvarez im. 219. p.
- ³⁰ Ray, Jean: Essai sur la structure logique du Code civil français, (Párizs, 1926, 203. p.)

- ³¹ Lyon-Caen im. 211. p.
- ³² Gaudemet im. 16. p.
- ³³ Halpérin im. 57. p.
- ³⁴ Halpérin im. 57. p.
- ³⁵ Gaudemet im. 16. p.
- ³⁶ Viard, Pierre-Paul: Histoire générale du droit privé français, (Párizs, 1931, 52. p.)
- ³⁷ Halpérin im. 59. p.
- ³⁸ Ray im. 196. p.
- ³⁹ Gaudemet im. 16. p.
- ⁴⁰ Halpérin im. 59. p.
- ⁴¹ Gaudemet im. 17. p.
- ⁴² Halpérin im. 60. p.
- ⁴³ Gaudemet im. 22. p.
- ⁴⁴ Halpérin im. 60. p.
- ⁴⁵ Fierro-Guillard-Tulard im. 635. p.
- ⁴⁶ E munka előfutárának tekinthető a Besançon-ban, egyetemi tanári minőségében kiadott, négykötetes munka, Cours de législation et de jurisprudence françaises sur l'état des personnes címmel.
- ⁴⁷ Halpérin im. 61. p.
- ⁴⁸ Gaudemet im. 24–25. p.
- ⁴⁹ Halpérin im. 62. p.
- ⁵⁰ Idézi Halpérin im. 62. p.
- ⁵¹ Halpérin im. 62. p.
- ⁵² Troplong munkásságának korszakolásáról eltérő álláspontok alakultak ki. Kronológiailag – tudományos munkássága alapján – mindenképpen az exegetikai iskola második periódusához tartozik; módszerét tekintve – vagyis annak megítélése, hogy a Toullier által kidolgozott utat követte-e – inkább az első periódushoz kapcsolható. Az 1835-től folyamatosan kiadott munkáit egy kötetben foglalta össze, ezáltal egységes magyarázattal az alábbi címmel: Le Droit civil expliqué suivant l'ordre des articles du Code, depuis et y compris le titre de la Vente. Ouvrage qui fait suite à celui de M. Toullier, mais dans lequel on a adopté la forme plus commode du commentaire. Láthatjuk, hogy a címben is kifejezetten említi, hogy munkája során a Toullier által kimunkált rendszert követte. – Gaudemet im. 37–38. p.
- ⁵³ Halpérin im. 63. p.
- ⁵⁴ Halpérin im. 63. p.

A 2004 szeptemberében induló évfolyam lesz az utolsó, amelyet a jelenleg hatályos felvételi szabályok és elvek mellett iskoláznunk be felsőoktatási intézményeinkbe. Amikor e sorokat papírra vetem (2003. július 30.), már folyik az Oktatási Minisztérium keretén belül az egyeztetés a felsőoktatási eljárásról szóló kormányrendelet módosításáról. Minket, jogtörténészeket azért érdekel ez a jogszabály, mert – elsőéves tantárgyak oktatóiként – mi szembesülünk először azokkal az ifjú joghallgatókkal, akiket a felvételi eljárás keretében intézményeinkbe felvettünk. A felvételi eljárás gyökeresen át fog alakulni. Eddig a kollokviumok, alapvizsgák (szigorlatok) során – szembesülve a hallgatók teljesítményével – legfeljebb felvételiztető kollégáinkat, valamint a felvételi feladatok összeállítóit okolhattuk a hallgatók összetétele és ebből fakadó teljesítménye miatt, a 2005. évtől kezdődően viszont kizárólagosan a középiskolák felelősségét lesz módunkban emlegetni.

Hogyan lesz 2005-től elsőéves joghallgató egy frissen érettségizett fiatalból? Lesz-e bebeszélésünk a jelentkezők kiválasztásába? Ehhez adnék néhány tám-

DISPUTA

Az ebben a rovatban megjelent írásokhoz szívesen várjuk olvasóink észrevételeit, írásait!

Völgyesi Levente:

Mi lesz véled, felsőoktatási felvételi eljárás?

VITAINDÍTÓ GONDOLATOK
A 2005. ÉVI VÁLTOZÁSOKRÓL

pontot, figyelembe véve azt is, hogy a szabályok még készülöben vannak, így csupán az általános elvek nyújtotta fogódzókot vehetjük figyelembe.